

науково-практичної конференції 14–15 березня 2024 року. Харків, 2024. С. 40–43.

3. Філоненко М. Психологія спілкування. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
4. Ярема І. Теоретико-методологічні основи поняття «цифрова комунікація». *Вісник Книжкової палати*. 2022. №2. С. 47–52.
5. Dresner E. & Herring S. Functions of the non-verbal in CMC: Emoticons and Illocutionary force. *Communication Theory*. 2010, August 1. 20 (3). P. 249–268.

НОВІТНІ НАЗВИ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ДИСКУРСУ

Світлана Терещенко

кандидат філологічних наук, доцент

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана

svitlana.tereshchenko@kneu.edu.ua

Сутність освіти сьогодні визначають динамічні трансформації її системи, співіснування в ній традиційного й нового. Прикметною ознакою цього є інтенсивне оновлення лексикону освітнього дискурсу, зокрема й за рахунок нових назв його суб'єктів. Аналіз цієї групи лексичних одиниць важливий з погляду з'ясування їхньої семантики, установлення способів і засобів творення, а також дозволяє визначити характерні діяльнісні ознаки суб'єкта в сучасній освітній сфері.

Динаміка лексикону української мови постійно перебуває в колі зору лінгвістів. Увагу мовознавців привертають питання тенденцій розвитку лексики української мови, її функціонально-прагматичного та структурно-семантичного потенціалу (О. О. Тараненко, К. Г. Городенська, С. Я. Єрмоленко, Є. А. Карпіловська та ін.), неологізації лексики окремих сфер українського соціуму (О. А. Стишов, Л. М. Пашинська та ін.), зокрема й дослідження нових запозичень у сфері освіти, почасти новітніх назв за професією (Н. Л. Дащенко, О. А. Дільна, А. А. Таран). Зміни, що відбуваються в українській освіті, безумовно, приверта-

ють увагу до номінацій суб'єктів освітнього процесу як маркерів їхньої діяльності.

Оновлення змісту, форм, прийомів і методів дидактики зумовлює появу в освітній практиці нових назв її учасників. Функціональної активності набуває назва «здобувачі освіти», сьогодні це «вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), докторанти, інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою її здобуття» [Палько, Ходанич 2018].

У сучасній освіті узвичаїлися номінації *онлайніві учні/студенти, студенти дистанційної форми навчання*. Виникають назви, що вказують на певні особистісні характеристики суб'єкта освітнього дискурсу, напр., *діти з інтелектуальною ініціативою*, тобто «здебільшого дошкільники та школярі початкової ланки з яскраво вираженим бажанням виявити своє ставлення до всього, що відбувається на уроці та в навколишньому світі; уникають підказок, прагнуть працювати самостійно» [Палько, Ходанич 2018], або на його функціональні обов'язки, напр., *гарант освітньої програми* — «науково-педагогічний або науковий працівник, який відповідає за якість освітньої програми, має науковий ступінь та/або вчене звання, здебільшого за відповідною або спорідненою до освітньої програми спеціальністю, стаж науково-педагогічної та/або наукової роботи» (<https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/01/Глосарій.pdf>, дата запиту: 5.05.2025); *розробник освітньої траєкторії* — «розробляє персональну програму реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду» (<https://bizgame.top/entj-komandyt/rozrobnyk-osvitnih-trayektorij/>, дата запиту: 4.05.2025).

Останнім часом в освітньому дискурсі активізувалися запозичення *коуч/коучер, тьютор, фасилітатор, модератор*. Проте «...кожен із сучасних чужомовних термінів... має українські відповідники (доволі часто не один): коуч — репетитор, тренер, особистий інструктор; фасилітатор — ведучий, керівник; тьютор — репетитор, наставник; ментор — наставник; модератор — ведучий, організатор; едвайзер — радник, консультант; супервайзер/супервізор — керівник, спостерігач, організатор» [Дільна 2023, с.168]. Отож ці запозичення часто вказують на функції,

які виконували й виконують працівники освіти з усталеними в освітньому дискурсі назвами — *керівник, наставник, тренер, організатор, репетитор*. Тому слушною вважаємо думку про те, що залучення в широкий вжиток англіцизмів сьогодні є навальним [Дашенко 2019, с. 31].

Сучасна освіта спрямована на інтеграцію новітніх технологій, створення різних інклюзивних навчальних середовищ, що зумовлює необхідність суб'єктів з відповідними вміннями й навичками, напр.: *ментальний тренер, розробник освітніх онлайн-платформ, тьютор з кібербезпеки*. Суб'єктами освітнього дискурсу сьогодні стають фахівці (і навіть аматори) з інших сфер та напрямів діяльності, що засвідчують номінації на зразок *еконпроповідник* — ‘пропагує екологічно свідомий спосіб життя, створює й утілює освітні програми для дітей і дорослих’ (<https://zhy.dcz.gov.ua/publikaciya/top-25-profesiy-maybutnogo>, дата запиту: 4.05.2025); *консультант з онлайн-освіти* — ‘адаптує навчальні програми до цифрових платформ’; *коуч з емоційного інтелекту* — ‘навчає розвитку EQ для успіху’ (<https://bizmag.com.ua/profesiyyi-majbutnogo>, дата запиту: 5.05.2025). Суб'єктами навчання в сучасному світі стають не тільки люди, а й створені ними інтелектуальні машини, які потребують, напр., *фахівця з навчання штучного інтелекту* — ‘розробляє й застосовує алгоритми та моделі для навчання нейромереж аналізувати та приймати рішення на основі даних’ (<https://bizmag.com.ua/profesiyyi-majbutnogo/>, дата запиту: 5. 05. 2025).

Освітній дискурс сьогодні враховує індивідуальні характеристики суб'єкта, пов'язані з його емоційним інтелектом, соціальною належністю, поведінковими характеристиками і под. Так, сучасні педагоги мають справу з *гіперкомунікативними* учнями (пор.: *гіперкомунікативність* — ‘намагання особистості стати центром спілкування; неадекватне усвідомлення позиції співрозмовників, ігнорування їхніх точок зору’ [Палько, Ходанич 2018]). Освітняни повинні зважати на систему певних цінностей учнів/студентів, напр., *брейкерів*, членів ‘молодіжної субкультури, що об'єднує молодь навколо виконання танців типу брейк.., зовнішній атрибут — вузькі темні окуляри; займаються спортом, не палять’ [Палько, Ходанич 2018], чи особливу поведінку, пов'язану, напр., з *духовною безпечністю*, тобто ‘безтурботністю,

пасивністю, недбалим ставленням до діяльності, відсутністю старанності', або *духовною напруженістю*, тобто 'ретельністю, уважністю, дбайливістю людини в її духовно-моральній діяльності' [Палько, Ходанич 2018].

Отже, трансформація сфери освіти зумовлює оновлення її лексикону, що виявляється, зокрема, у нових назвах на позначення суб'єктів освітнього процесу. Номінування діяча в освітньому дискурсі відбувається за рахунок запозичень, активізації питомої й іншомовної лексики суміжних галузей, насамперед інформаційних технологій, психології та ін. Вважаємо перспективними дослідження назв суб'єктів освітнього дискурсу з огляду на поглиблювану інтеграцію новітніх технологій, розвиток нових інклюзивних навчальних середовищ.

Література

1. Дашенко Н. Лексика сфери освіти: погляд на нові запозичення. *Наукові записки ТНПУ*. Серія : Мовознавство. Вип. I (31). Тернопіль. 2019. С. 30–37.
2. Дільна О. А. Нові професійні ролі вчителя та їхні назви: термінологічний аналіз. *Термінологічний вісник. Зб. наук праць Інституту української мови НАНУ*. Вип. 7. Київ, 2023. С. 164–172.
3. Палько Т. В., Ходанич Л.П. Короткий словник термінів для професійного мовлення вчителя. 2018. Збірник термінів. URL: <https://naurok.com.ua/korotkiy-slovnik-terminiv-nush-dlya-proesiynogo-movlennya-vchitelya-2018-rik-17057.html>